

Utlåtande 2009:128 RVIII (Dnr 328-2691/2008)

Minnesmärken över kända stockholmskvinnor

**Motion av Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell (båda s)
(2008:81)**

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande
Motion (2008:81) av Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell
(båda s) om Minnesmärken över kända stockholmskvinnor anses besva-
rad med vad föredragande borgarråd anför.

Föredragande borgarrådet Madeleine Sjöstedt anför följande.

Ärendet

Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell (båda s) har i en motion (2008:81) föreslagit att kommunfullmäktige omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med uppdrag att på lämpligt sätt uppmärksamma med minnesmärken, varaktiga och bestående, lämpliga kvinnor ur Stockholms rika historia. Motionärerna föreslår även att mål fastställs att det inom en tioårsperiod ska finnas lika många minnesmärken i staden över kvinnor som över män.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden och stadsbyggnadsnämnden.

Stadsledningskontoret anser att det är självklart att den könsrättvisa fördelningen tillhör historien. Kontoret anser dessutom att det fordras en viss

restriktivitet i utnyttjandet av gator och torg för uppförande av minnesmärken. Traditionen med minnesmärken måste hanteras med stor varsamhet för att inte urholkas.

Kulturnämnden anser att det är självklart att den könsmässiga snedfördelningen tillhör historien och att det är givet att ett medvetet genusperspektiv beaktas vid nya offentliga uppdrag. Förvaltningen anser att motionens vision om fler minnesmärken över kvinnor infrias genom ett medvetet genusperspektiv vid val av konstnärer till stadens offentliga projekt.

Stadsbyggnadsnämnden framhåller att av de ca 50 personer som sedan 2003 har diskuterats av namnberedningen, och föreslagits och fått ett s.k. memorialnamn i staden, har något fler än hälften utgjorts av kvinnor.

Mina synpunkter

I Stockholm finns en mängd gator, torg, platser, skulpturer och andra märken som uppkallats till minne av olika personer. Tyvärr har det, precis som motionärerna skriver, varit flest män som har hedrats, det finns fortfarande en kraftig snedfördelning till männens fördel. Så får det inte vara i Stockholm 2009. Därför pågår ett aktivt arbete för att förändra detta.

Inom stadsbyggnadsnämndens namnberedning är frågan högst aktuell. Som nämnden skriver, så har drygt hälften av de personer som diskuterats inom namnberedningen och föreslagits till memorialnamn de senaste åren varit kvinnor. Inom Stockholms konst finns genusperspektivet ständigt med i val av konstnärer vid offentliga projekt.

Det är arbetet som sker idag som blir minnet av vår tid, inte det som skedde igår. Jag anser därför att det bästa sättet att skapa en bättre fördelning mellan kvinnor och män i skulpturer, gator, minnesmärken och annat, är att med stor medvetenhet fortsätta på den inslagna vägen.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2008:81) av Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell (båda s) om Minnesmärken över kända stockholmskvinnor

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Roger Mogert* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande.

1. Att bifalla motionen
2. Därutöver anför följande.

Vi är även i vår samtid ansvariga för hur historiska män och kvinnor framställs. Att hittills 52 manliga och endast 10 kvinnliga stockholmsprofiler förärats minnesmärken eller byster speglar inte stadens verkliga historia. För att beskriva hela historien bör kulturpersonligheter som är kvinnor ges lika stort utrymme i det offentliga rummet som män. Exempel på sådana historiska kvinnor är Ulla Lindström, Anna Lindhagen, Inga Thorsson, Inga Tidblad, Else Kleen och Elise Ottesen-Jensen.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

Motion (2008:81) av Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell (båda s) om Minnesmärken över kända stockholmskvinnor anses besvarad med vad föredragande borgarråd anför.

Stockholm den 26 augusti 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Madeleine Sjöstedt

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Carin Jämtin*, *Roger Mogert*, *Malte Sigemalm* och *Mirja Räihä Järvinen* (alla s), *Emilia Hagberg* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (s), (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell (båda s) har i en motion (2008:81) föreslagit att kommunfullmäktige omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med uppdrag att på lämpligt sätt uppmärksamma med minnesmärken, varaktiga och bestående, lämpliga kvinnor ur Stockholms rika historia. Motionärerna föreslår även att mål fastställs att inom en tioårsperiod ha lika många minnesmärken i staden över kvinnor som över män.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden och stadsbyggnadsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 april 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är medvetet om att det finns en könsmässig snedfördelning vad gäller skulpturer och minnesmärken över hedervärda stockholmare. Kulturnämnden konstaterar att denna snedfördelning inte är förvånande eftersom vi levt i en mansdominerad värld, både vad gäller konstutövare och av dem som avbildats. Konsten har sålunda varit en spegel av den rådande tiden och stadsledningskontoret delar kulturnämndens bedömning att man inte kan skriva om historien genom fler minnesmärken av kvinnor.

År 2009 har dess bättre mycket skett inom just jämställdhetsfrågor och vad staden beställer och projekterar i dag är det som blir det historiska dokumentet över vår tid. För stadsledningskontoret är det självklart att denna snedfördelning tillhör historien. När staden idag väljer konstnärer och stockholmare, att hedra på olika sätt, används ett medvetet genusperspektiv.

Stadsledningskontoret anser dessutom att det fordras en viss restriktivitet i utnyttjandet av gator och torg för uppförande av minnesmärken. Traditionen med minnesmärken måste hanteras med stor varsamhet för att inte urholkas.

Stadsledningskontoret föreslår att motion (2008:81) av Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell båda (s) avslås.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 mars 2009 att som svar på remissen överlämna och återopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av ledamöterna Ann Mari Engel (v), Eva Louise Erlandsson Slorach (s) och Kerstin Wickman (mp) samt tjänstgörande ersättarna Inga Granberg (s) och Tony Nilsson (s), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer till fullo i att det, i den ”spännande och vackra staden” Stockholm, finns en könsmässig snedfördelning vad gäller skulpturer och minnesmärken över hedervärda stockholmare. Kort sagt: antalet män som hedrats under de senaste drygt hundra åren överskuggar med råge antalet kvinnor (10 kvinnor respektive 52 män har hedrats med skulpturer eller minnesmärken). Denna snedfördelning är i sig föga förvånande eftersom vi levit i en mansdominerad värld, både vad gäller konstutövare och av dem avbildade. Konsten har sålunda varit en spegel av en rådande maktstruktur och förvaltningen anser inte att man genom byster och dylikt av kvinnor kan skriva om historien.

När vi nu skriver år 2009 har dess bättre mycket skett inom just jämlikhetsfrågor och förvaltningen genom Stockholm konst vill naturligtvis också fungera som en vektor av denna förändring. För förvaltningen är det självklart att denna snedfördelning tillhör historien. Det är med andra ord vad ve beställer och projekterar idag som blir det historiska dokumentet över vår tid. Det är på detta vis som Stockholm konst agerar.

Stockholm konst, vars verksamhet bygger på att stadens förvaltningar och bolag följer den sk. 1%-regeln som fastslogs i fullmäktige senast 2004, projekterar för närvarande ett flertal större offentliga projekt i vilka kvinnliga konstnärer engagerats pga. Konstnärlig kompetens (Stockholm konst tre manliga och tre kvinnliga konsulter arbetar med 14 kvinnliga konstnärer och 18 manliga). För förvaltningen är det sålunda givet att ett medvetet genusperspektiv beaktas vid nya offentliga uppdrag.

Om och när Stockholm konst får i uppdrag att hedra antingen kvinnoa som man, så sker detta naturligt nog i en mer samtida konstdräkt, och ej genom formsrpåk som mer erinrar om 1800-talets hierarkiska ideal. Som exempel på detta vill förvaltningen här tex peka på arbetet med en ”minnesplats” för Monica Zetterlund av konstnärer Fredrik Wretman – ett fruktbart samarbete med Norrmalms stadsdelsnämnd, MICASA och Monica Zetterlund sällskapet.

Förvaltningen anser sålunda att motionens vision om fler kvinnliga minnesmärken

infrias genom ett medvetet genusperspektiv vid val av konstnärer till stadens offentliga projekt och i praktik med tex projekt som minnesplatsen över Monica Zetterlund. Förvaltningen vill i detta sammanhang åter påpeka att all ny offentlig konst i Stockholm bygger på att stadens förvaltningar och bolag följer 1 %-regeln. Stockholm konst har inga egna medel till vare sig minnesmärken eller annan typ av offentlig konst.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2009 att som svar på remissen överlämna namnberedningens utlåtande.

Stadsbyggnadsnämndens namnberednings utlåtande daterat den 26 maj 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Vid sitt sammanträde 2009-04-21 diskuterade Namnberedningen en motion av Eva-Louise Erlandsson Slorach (S) och Rolf Lindell (S) om minnesmärken över kända Stockholmskvinnor. Motionärerna uppmärksammar det välkända förhållandet att minnet av många fler män än kvinnor hittills har hugfästs på olika sätt i stadens offentliga rum. De pläderar för att även kvinnornas insatser i historien och i nutid bör lyftas fram och resonemanget exemplifieras med att ett tjugotal förtjänstfulla kvinnor nämns vid namn.

Som svar på motionen vill Namnberedningen framhålla att den inte har någon avvikande uppfattning i denna jämlikhets- och rättvisefråga och att den redan nu medvetet arbetar i den riktning motionärerna önskar. Av de ca 50 personer som sedan 2003 har diskuterats av Namnberedningen, och föreslagits och fått ett sk memorialnamn i staden, har något mer än hälften utgjorts av kvinnor. Av de kvinnor som lyfts fram i motionen har för övrigt Barbro Alving, Alva Myrdal, Sara Lidman, Ada Nilsson, Kerstin Hesselgren, Elsa Olenius, Elin Wägner, Ellen Key, Kata Dalström och Birgit Nilsson redan hedrats med ett gatu- eller parknamn.

Motionen mynnar ut i två konkreta förslag, nämligen att

- kommunfullmäktige omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med uppdrag att på lämpligt sätt uppmärksamma med minnesmärken, varaktiga och bestående, lämpliga kvinnor ur Stockholms rika historia
- fastställa som mål att inom en tioårsperiod ha lika många minnesmärken i staden över kvinnor som över män.

Beslut och synpunkter rörande bägge dessa förslag ligger dock utanför Namnberedningens ansvarsområde.

RESERVATIONER M.M.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av ledamöterna Ann Mari Engel (v), Eva Louise Erlandsson Slorach (s) och Kerstin Wickman (mp) samt tjänstgörande ersättarna Inga Granberg (s) och Tony Nilsson (s) enligt följande

I förvaltningens svar framgår att antalet män som hedrats under det senaste seklet vida överstiger antalet hedrade kvinnor. Samtidigt framhålls att stadens skulpturer och minnesmärken speglar den tid och de maktstrukturer som samhället omfattar. På samma gång framhålls att byster och liknande inte kan skriva om historien.

Men könshierarkin är något som samhälligt återskapas bland annat i möten mellan människor och i form av symboler. Vad som anses viktigt och fint är aldrig något som är skrivet i sten utan något som ständigt är under förändring. Detta gäller även på historiska och samtida kulturutövare. Vilka prestationer som anses hedervärda kan inte särkopplas från genusaspekter.

Vi är ansvariga för hur historiska kvinnor och män framställs under vår samtid. Stadens minnesmärken och utsmyckning är en del av stadens historieskrivning, men den är ju i ständig förändring. Den ”faktiska”, ”sanna” historien är naturligtvis inte att 10 kvinnor och 52 män är de enda som gjort viktiga saker i stadens historia, utan att endast dessa av olika skäl har blivit hedrade. För att beskriva hela historien bör kvinnliga kulturpersonligheter ges ett lika stort utrymme i det offentliga rummet som sina manliga kollegor. Därmed inte sagt att minnesmärken och skulpturer måste ha formen av traditionella byster.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2008:81

2008:81

Motion av Eva-Louise Erlandsson Slorach och Rolf Lindell (båda s) om minnesmärken över kända stockholmskvinnor

Dnr 328-2691/2008

Stockholm är en spännande och vacker stad. Under 750 år har staden utvecklats och blivit en stad som i dag står för skönhet och välfärd. De flesta människorna som bor här älskar sin stad och trivs. Under de c:a 750 åren som gått har människorna i staden arbetat och slitit hårt. Alla har bidragit och det finns många personligheter och kraftfulla män och kvinnor som gjort staden till vad den är i dag, blomstrande och jämlik. Vi har sett hur alla de som satt sina spår i stadens historia blivit hedrade med gatunamn, minnesmärken, statyer, plaketter o.s.v. Men, hur var det nu med jämlikheten? Även i denna dag så föreslår medborgare och politiker minnesmärken över berömvärda manliga Stockholmare och ofta får de också gehör. Staden har därför ett stort register av byster, statyer, plaketter, gatunamn och minnesmärken över manliga företrädare i nutid och historisk tid. Kvinnorna som är minst lika många med berömvärda insatser lyser i stort sätt med sin frånvaro trots att de satt sina spår i Stockholms utveckling i lika hög grad.

Nu är det dags att visa att Stockholmarna inte är så inskränkta att de fortfarande år 2008 endast ser förtjänstfulla män omkring sig. Nu är det dags att ta fram alla de kvinnor som bidragit till stadens framgång att få uppmärksamhet och bli ärade med statyer, gatunamn, plaketter och minnesmärken.

Det är många kvinnor som gjort sig bemärkta i Stockholms historia. Några exempel är: Elis Ottesen-Jensen, Barbro Alving, Alva Myrdal, Sara Lidman, Karin Koch, Ulla Lindström, Kerstin Hesselgren, Anna Sterky, Anna Johansson-Visborg, Hanna Lindmark, Ellen o Maria Moberg, Ada Nilsson, Elsa Olenius, Agda Rössel, Nana Svartz, Elin Wägner, Ellen Key, Kata Dalström, Inga Tidblad, Birgit Nilsson, Eva Dahlbäck, Hjördis Pettersson m.fl. Några få av

dessa har fått sina namn ristade i stadens offentliga rum, men inte alls så många som det vore rimligt att återfinna mot bakgrund av deras betydelse och namnkunnighet. Det måste åtgärdas.

Dessa kvinnor som lade grunden för vår välfärd representerar allt från författare, politiker, banbrytare inom omsorg, sjukvård, miljö, kultur, affärlivet och ideell verksamhet. Utan alla dessa kvinnor hade inte Stockholm varit den framgångsrika stad den är i dag. Att endast männens kunskaper och verksamheter uppmärksammas räcker inte, endast med att även framhäva kvinnornas insatser i historien och i nutid kan vi få en hel och rättvis bild av stadens framväxt.

Därmed föreslår vi att

1. kommunfullmäktige omedelbart tillsätter en arbetsgrupp med uppdrag att på lämpligt sätt uppmärksamma med minnesmärken, varaktiga och bestående, lämpliga kvinnor ur Stockholm rika historia.
2. fastställa som mål att inom en tioårsperiod ha lika många minnesmärken i staden över kvinnor som över män.

Stockholm den 17 november 2008

Eva-Louise Erlandsson Slorach

Rolf Lindell